

OOSTVLAAMSCHE ZANTEN.

Mededeelingen van den Bond van Oostvlaamsche Folkloristen.
Maatschappij zonder winstbejag.

TWEEMAANDELIJKSCH TIJDSCHRIFT.

De leden ontvangen de mededeelingen gratis
Jaarlijksche bijdrage voor het I dmaatschap :
12 frank.

Redaktie : F. Van Es, Brabantstr.
29, Aalst.
Postcheckrekening 2043,98.
P. Luyekx, Gent.

Prijs per n^o : 3 fr.
Abonnementsprijs
buitenland : 3 belga's.

Een staaltje van geschreven p-taal uit de 18^e eeuw:

Uit onze schooljeugd kennen we allen een of ander schoolkinder-geheimtaaltje. In Vlaanderen is o. a. de p-taal wel bekend, zoodat ze nog nauwelijks een geheime taal mag heeten.

Isidoor Teirlinck verwijst (in *De Cock en Teirlinck's Kinderspel en Kinderlust*, dl VIII, bl. 208, zie ook Is. Teirlinck's *Woordenboek van Bargoensch*), behalve naar de in zijn geboortestreek (land van Oudenaarde) bekende p-taal, ook naar de zoogenaamde erwi of 'rwi-taal uit dezelfde buurt.

Het zou voor onze Zanters belangwekkend zijn na te gaan of ze daar, onder de schoolkinderen, nog leeft?

Zooals in de p-taal, waar elke spraakgeluidgroep wordt herhaald met een p in de plaats van den aanvangsletter (l), zoo wordt in de erwi-taal telkens na den eersten klinker van een woord 'rwi herhaald, bijv. Jan heeft aan de bel getrokken
= Jarwi heerwi aarwi derwi berwi trorwi l

(1) Volgens de beschrijving Teirlinck-Van Ginneken luidt de typezin : Jan heeft aan de bel getrokken, Janpan heestpeeft aanpaan depé belpel gepétrokpokken. Te Gent werd in mijn jeugd de p steeds als pé uitgesproken : bijv. Janpéjan heestpéheeft aanpéaan depéde belpébel gepétrokpétrokpéken ! De aanvangsletter werd dus bij de herhaling niet uitgestooten.

De p- en erwi-talen zijn uitsluitend spreektaal en de groote virtuositeit, die sommige kinderen, voor de school schijnbaar niet altijd de meest begaafde, in dat taalspelletje bereiken, is verbazend en beschamend tevens voor de klassikale taalpedagogiek. Dr Van Ginneken S. J. (De Kindertaal in Handboek der Nederlandsche Taal I) deelt mede dat Van de Venne — ik veronderstel dat hier de 17^e eeuwse schilder-dichter uit Middelburg bedoeld wordt — ergens verhaalt, dat in zijn tijd (17^e eeuw) de kinderen een k-taal gebruikten: al=akal, arm=akarm, fijne=fijnfijneke, honden=hondkondeken, zotten=zokotteken, enz. Nog meerdere voorbeelden van zulke schoolkindergeheimtaaltjes, uit de 19^e eeuw, weet Prof. Dr Van Ginneken op te noemen: de adi-taal te Antwerpen (Schuermans), de dee-of die-taal te Nijmegen, de m'r-taal en de Papertjes-taal te Leeuwarden, enz.

Naast die gesproken kindergeheimtaal bestaat er soms ook een geschreven geheimtaal, die nochtans op een ander beginsel berust en dus heelemaal niet behoeft overeen te komen met de gesproken geheimtaal. Ik herinner mij als tien à elfjarige jongen zulk een geheime schrijftaal beoefend te hebben. Toen ik veel later die geheime korrespondentie onder mijn papieren — het verzamelen en bewaren zat me van jongs af aan in het bloed — terugvond en ze toevertrouwde aan wijlen Dr Jul. Varendonck voor zijn studie over de kindermaatschappijen (Recherches sur les sociétés d'enfants, Travaux de l'Institut Solvay de Sociologie, fasc. 12, Brussel, 1914), bleek het me dat de teekens eenige overeenkomst vertoonden met Egyptische hiërogllyphen.

Misschien hadden we toen reeds van de hiërogllyphen gehoord, maar op dat oogenblik wisten we zeker nog niet dat er een ontzaglijke kryptografische literatuur en wetenschap bestond. Inderdaad tal van geleerden uit Middeleeuwen en Renaissance hebben zich met het ontwerpen van soms zeer ingewikkelde kryptografische of chiffrer-stelsels beziggehouden. De moeilijkheden, die het uitvinden van den schrift-sleutel in den weg werden gelegd, speelden hierbij een belangrijke rol. Vergeten we niet dat de moderne stenografie en de telegraafcode uitloopers zijn van dit vernuftig zoeken.

Zoals alle kryptografen bezaten wij ook een " sleutel „ die nogal bezwaarlijk van buiten te leeren viel, zoodat we hem doorlopend moesten raadplegen om de, in onze opvattinga lthans, hoogst belangrijke mededeelingen in beeldschrift naar behooren te ontcijferen. Een Champollion ware er, zonder onzen sleutel, zeker niet zoo gauw wijs uit geworden !

Deze herinneringen kwamen mij te binnen, toen ik, tusschen de vergeelde bladen ven een " CYFER-BOECK „ (1594), " inhoudende veel nieuwe/fraeye (ende dienstelicke Practijcken/van Arithmetica/met veel meer ander sonder=/
linghe saken/..... Vergadert ende ghemaect bij *Adriaen van der Gucht*, van Brugghe/T' Amstelredam,/Bij Cornelis Claesz. Boeckvercooper/MVXCIII „ een in twee gevouwen papiertje (19 c. hoog bij 15 c. breed) aantrof met sierlijk achttien-
d'eeuwsch schrift, blijkbaar een kladje met kalligrafische oefeningen.

- Behalve tweeregelige versjes in den trant van :

“ die const bemint
altyt oock wint „

en de kenspreuk van den dichter :

“ door liefde, oock playsier
blyf ik ú dienaer hier „

vindt men er ook een soort van " wellekom „ van de " waerige minsaeme jonkheydt van núkerk „. De dichter schijnt als woordvoerder op te treden van een broederschap : " 't Schapulier van Maria „ :

“ Gy ziet de rymconst nú oock in 't bloeyen
in 't heylig schapúlier.

't is hier al úyt minnelycke liefde
waerlykx úw dienaer onverveelt
die hier úyt vaste liefde speelt „

Herhaaldelijk komen de data 1763 en 1764 voor, zoodat we wel mogen veronderstellen dat de dichter, wiens handteekening met eenige krullen verschillende malen op het papier werd getrokken, in de jaren 1763-64 als factor van " 't Schapulier van Maria „, een broederschap-rederijkerskamer van Nukerk, een gehucht van Sulzike, optrad.

Zijn naam luidt Joannes-Baptiste Signor en hij was, blijkens zijn eigenhandige aantekening, " Costere Sone jn Sùlsicque „.

Nu wil het toeval dat Joannes-Baptiste Signor in onze achttiend'eeuwsche dorpstoneel-literatuur heelemaal geen onbekende is.

Edmond Vander Straeten in " Le Théâtre villageois en Flandre „ vermeldt hem verschillende malen als auteur, komponist, acteur en regisseur in de streek tusschen Kortrijk en Oudenaarde. Een afstammeling M. Signor, landmeter te Ronse, verschaftte hem zelfs in 1880 de noodige elementen voor een tamelijk uitvoerige biografie, (T. I, bl. 97). Wij ontleenen er het volgende aan : Jan-Baptist Signor stamde af van een oude Duitsche familie, die eigenlijk Singor of Singer heette.

Zijn betovergrootvader, Jan-Herman Singor werd geboren te Osnabrück in 1596, was griffier te Germersheim en overleed aldaar in 1655. Zijn overgrootvader, Anton-Wilhelm Singor, geboren te Germersheim, in 1631, was sergeant-majoor te Mannheim en stierf er in 1708. Zijn grootvader, geboren te Mannheim, in 1678, was eerst sekretaris van den graaf van Bylandt, kwam alzoo in de Zuidelijke Nederlanden, waar hij koster werd te Melden-bij-Oudenaarde. Aldaar werd hij omgedoopt tot Jan-Joris Signor, een interessant voorbeeld van volksonomastiek, die het onbekende " singor „ door het al te zeer bekende " signor „ vervangt. Aan een zuiver fonetisch proces is m. i. niet te denken, al mocht een dialektkundige tot een andere konklusie komen. De zaak is nader te onderzoeken te Melden en omstreken.

De vader van Jan-Baptist, Pieter-Jan Signor, geboren te Melden in 1708, werd evenals zijn vader koster en onderwijzer te Sulzike. Bovendien werd hij prokurator van de heerlijkheid van Sulzike, Quaremont en Ruyen benoemd, door de gravin de Mérode in 1755. Hij was een begaafd en bedrijvig man, die zich reeds in 1732 inliet met tooneel. Hij schreef de muziek van de tragi-komedie " Heraclius „ door de " Cruysminnende Liefhebbers „ van Sulzike den 3ⁿ, 4ⁿ en 6ⁿ Mei 1732 vertoond. Vermoedelijk was hij ook de leider van de " Cruysminnende Liefhebbers „. Hij overleed in 1774.

Jan-Baptist drukte dus de sporen van zijn vader. Hij werd geboren te Sulzike, den 31ⁿ Juli 1731. Heel zijn leven hield hij zich bezig met tooneel. Zijn schoolmeesterschap te Sulzike en te Ronse belette hem niet verschillende gezelschappen van tooneelliefhebbers, zoogenaamde " Rijnconst-minnende leerlingen „ of " aanwassende redeminaers „, te leiden. Zooals zijn vader was hij komponist en meer nog : auteur en gelegheidsdichter. Volgens Edm. Van der Straeten onderteekende hij zijn lettervruchten met de voorletters Z. K. of met zijn anagrammatische leus : *Poësi baert gans in jonst*. De datum van zijn overlijden wordt door Van der Straeten niet medegedeeld.

De naam Signor komt echter tot in het eerste derde van de 19^e eeuw op Vlaamsch tooneelgebied veelvuldig voor.

Jan-Baptist had een broeder, Pieter-Jozef Signor, te Sulzike geboren in 1750, eveneens schoolmeester te Oycke, Avelghem, Deerlijk, Nukerke, eveneens met hart en ziel muzikant en tooneelist, zoo zelfs dat hij er aan bezweek. Bij het oprichten van een theater te Hoorebeke werd hij zwaar gekwetst en overleed aan de gevolgen den 29ⁿ Oktober 1804. Zijn stukken onderteekende hij met de letters Z. K. Z. en zijn leus luidde : *Hun is poësis opregt rust*.

Eindelijk valt een zoon van Pieter-Jozef, Karel-Jozef, te vermelden, eveneens onderwijzer en landmeter te Ronse, tooneelleider te Nukerke, Etichove, Eyne, Leupeghem, Bever, Sulzike en Ronse. Zijn anagrammatische leus klonk : " *Sa nu ivrig voor de const ! „*

Uit de schriftelijke aantekeningen binnen het perkamenten omslag en op het verso van het titelblad van het " Cijfer-Boeck „ kunnen we om zoo te zeggen verschillende leden van de voor het dorpstoneel zoo bijzonder verdienstelijke familie Signor volgen.

Oorspronkelijk heeft het boekje toebehoord aan " Joncheere Chaerles de Erseles „ (Herzele), die het volgende schreef : " Ick behoore toe Jonchere Chaerles de Erseles al heeft [sy] my verlooren sy en es my noch niet moe „ (met " sy „ is hier de edele " Arithmetica „ bedoeld).

Verder heet het nogmaals : " Ic behoore toe Joncheere Chaerles de Eerseles (vroeg-18°-eeuwsch schrift), nu aen Karel-Jozef Signor (later schrift). „

Het boekje is echter vóór het Karel-Jozef in handen kreeg, in bezit geweest van zijn grootvader Pieter-Jan Signor, die o. a. op het titelblad aangeteekend staat als Petrus-Joannes Signor, koster van Sulsicque.

Diens zoon, oom van Karel-Jozef, heeft het insgelijks gebruikt, vermits het kalligrafisch kladje van Jan-Baptist afkomstig is.

Dit kalligrafisch kladje bevat ook een geheimschrift, dat naar het mij toeschijnt met eenig recht de geschreven p-taal mag genoemd worden :

" Verborgten geschrift. Soo neemt de 6 vocalen alsoo :

a	e	i	o	u
1	2	3	4	5

de p soo veel schreefkens (1) als sy heeft representeer[t] de plaets van de vocale als

dp⁴p⁴r lp³p²fdp² p⁴p⁴ck plp¹p³sp³p²r

Blijf p³ck p⁵w dp³p²n p¹p²r hp³p²r

dat is

door liefde oock plaisier

blijf ick uw dienaer hier

ander

p³p⁴p¹nu p²s Bp¹ptp³stp² Sp³gnp⁴r. dit is

ioannes baptiste Signor, en altijdt soo vervolgens „.

Als schriftelijke tegenhanger van de gesproken p-taal niet onaardig, vooral omdat Is. Teirlinck de gesproken p-taal (Zuid-Oost-Vlaanderen), tusschen Oudenaarde en Ronse, uit dezelfde streek signaleert. Is er hier invloed geweest van de gesproken p-taal op de geschrevene ? Principiëel verschillend, zooals we gezien hebben, is het evenwel niet onmogelijk dat er in de psychologie van een liefhebber-kryptograaf, die de gesproken p-taal kende, kontaminatie is geweest.

P. De Keyser.

(1) De " schreefkens " langs de rechterzijde van het been van de p werden hier vervangen door een exponent.